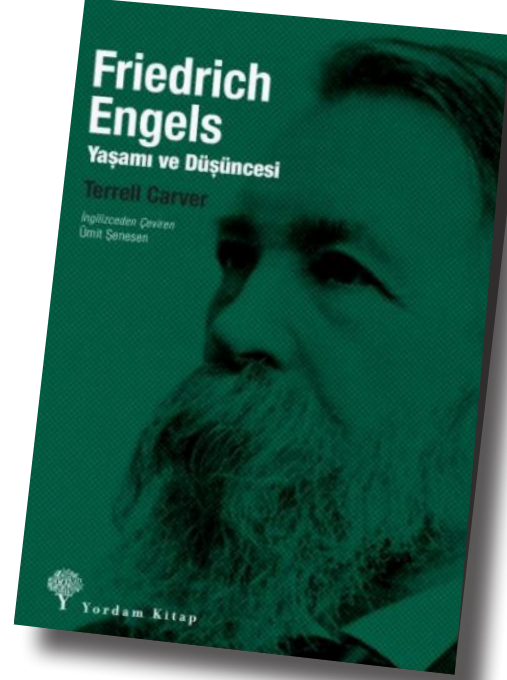

Engels olarak Engels

Emre Bayır

Friedrich Engels: Yaşamı ve Düşüncesi
Terrell Carver
Çeviri: Ümit Şenesen
İstanbul: Yordam Kitap, 2019

Yordam Kitap 2020 yılının 200. doğum yılı olması vesilesiyle Friedrich Engels için yazılan değerli bir biyografiyi okurlarıyla buluşturdu. Terrell Carver imzasını taşıyan *Friedrich Engels: Yaşamı ve Düşüncesi* Marksizmin iki büyük kurucusundan biri olan bu büyük devrimcinin sadece siyasal mücadelesini ve düşünsel üretimini değil, gençlik yıllarıyla birlikte hayatının diğer yönlerini de ele alarak okuyucusuna kapsamlı bir yaşam öyküsü sunuyor.

Carver kitabında Engels'i nelerin Engels yaptığının, siyasi yaşamında nelerin kalıcı etki bıraktığının izlerini sürüyor. Başarılı bir biyografide olması gerektiği gibi, Engels'in içinde bulunduğu koşullara verdiği tepkileri yakından inceleyerek türlü etkileşimler içerisinde Engels'in kendi yolunu nasıl çizdiğini açıklıyor.

Carver, Marx ve Engels üzerine olan araştırma ve incelemelerde bu ikili arasındaki ilişkinin genellikle tek yönlü olarak ele alındığı ve Engels'in Marx'ın vazgeçilmez bir eşlikçisi olarak incelendiği kanısındadır. Carver'a göre, Engels'in, Marx ile birlikte bilimsel sosyalizmin temellerini atan bu büyük devrimcinin, kendisini bir devrimci olarak yetiştirirken Marx'ın kavrayışından nasıl yararlandığı göz ardı edilmiş önemli bir konudur. İşte yazarın bu eseri yazmaktaki temel motivasyonu tam olarak burada yatıyor: kitabın başlığından da anlaşılacağı üzere,

yaşamı ve düşüncesi ile birlikte Engels'e gerçek bir başrol vererek bir biyografi oluşturabilmek.

Genç Engels

Engels, 1820'de Almanya'nın Ruhr sanayi bölgesindeki Barmen kasabasında (bugün bir sanayi kenti olan Wuppertal) varlıklı bir fabrikatör ailenin oğlu olarak doğdu. Fransız devriminin rüzgârının dindiği ve Prusya'da gericiliğin yükseldiği bir dönemde Fransız aydınlanmacılığı ile siyasete devrimci ve akılcı bir yaklaşım Alman burjuvazisinin birçok unsuru gibi Engels ailesine de fazlasıyla uzaktı. Engels ailesinin Barmen'deki yerleşik çıkarları otoriter bir rejimle uyumluydu. Aile, çalışkanlığın büyük bir erdem sayıldığı sofuca bir yaşam tarzını benimsemişti. Cemaat ve kilise ile ilişkiler ailenin yaşamında önemli bir yer tutuyordu.

Ailesi, ait olduğu zümre ve yaşadığı topraklardaki hâkim kültür ile yaşam tarzı göz önüne alındığında, Carver doğal olarak nelerin genç Engels'in farklı bir çizgi izlemesine olanak sağladığını sorguluyor. Engels'in düşünsel uyanışında ailesinin tutucu olmakla birlikte edebiyat, müzik ve tiyatro ile ilgilenmesinin etkili olabileceğini öne sürüyor. Barmen'in sofu dünyasından sıyrılıp Aydınlanmacı bir bakışa sahip olmaya başlayışının esas ve ilk izlerini ise Engels'in yatılı lisede tuttuğu tarih defterlerinde buluyor. Engels'in bu defterlerinde dünya tarihine ilişkin karşılaştırmalı dünyevi bir bakış açısını benimsemeye başladığı ve aynı zamanda İncil merkezli tarih anlayışını terk edip Yunan uygarlığına ağırlık verdiği göze çarpmaktadır.

Lise yıllarından sonra aile şirketindeki ticari işlerle ilgilenen Engels 17 yaşındayken yoğun bir ticaret limanı olan Bremen'de yaşamaya başladı. Bremen o dönem 35 devlet ve dört serbest kentten oluşan Alman Konfederasyonu'ndaki serbest kent statüsüne sahip kentlerden biriydi ve diğerlerine kıyasla daha liberal ve özgürdü. Engels yazar olarak çalışmalarını düzenli biçimde yayınlamaya burada başladı. Carver, Bremen'de geçirdiği bu dönemin Engels'in siyasi görüşlerini şekillendiren heyecan verici bir dönem olduğunu aktarıyor. Engels Bremen'de edebiyat çevreleriyle sıkı ilişkiler kurmuş, devrimci liberal görüşlerden etkilenmiş, din hakkında kuşkucu bir görüş benimsemiş ve kendi deyimiyle "Hegelci olma noktasına" gelmişti (s. 53).

1841 yılında Berlin'e geçen Engels burada aralarında Marx'ın da olduğu Genç Hegelcilerle bir araya gelme imkânına kavuştu. Liberal bir esinle birlikte radikal bir siyasi görüşe kavuşan Engels, siyasi eyleme yakınlığıyla bu cenahın sol kanadına yerleşiyordu. Aynı zamanda Marx'ın da yazarı ve yöneticisi olduğu *Rheinische Zeitung* gazetesinde yazmaya başlayan Engels burada liberal siyaset ve felsefe üzerine çalışmalar yapıyor ve bununla birlikte iktisat sorunlarıyla kuramsal bağlamda ilgilenmeye başlıyordu.

Komünist Engels

Engels'in komünist fikirleri kabulünün genellikle *Rheinische Zeitung*'un etkili ismi Moses Hess ile tanışmasına bağlandığını aktaran Carver, Engels'in devrimci liberalden komüniste evrilmesinin dramatik bir değişim ile olmadığı, Engels'in bunun sinyallerini bir süredir zaten verdiği kanaatindedir (s. 132). Fransız

siyasetine devrimci hayranlık, Alman felsefesine yönelik eleştirel Genç Hegelcilik bu evrimde önemliydi. Sanayileşme üzerine olan fikirlerini ve sınıfsal bakış açısını ise ilerideki İngiltere yıllarında geliştirecekti. Bunun yanında liberalizm ile komünizm arasındaki kuramsal ayrımlar o zaman yeterince somut ve belirgin olarak ortaya konmuş değildi. Liberaller komünistler için olası müttefikler olarak ve dahası komünizme kolaylıkla ikna edilebilecek kişiler olarak görülüyordu. Politik düzlemde komünizmin karşı kutbunda yer almayan devrimci liberalizmin Engels'i komünizme doğru yapacağı ideolojik sıçramaya hazırlayan bir okul işlevi gördüğünü söylemek mümkündür.

Carver, Engels'in 16 Kasım 1842'de *Rheinische Zeitung* yayın yönetmeni Marx ile tanıştığı ilk görüşmenin mesafeli geçtiğini aktarıyor. Marx'ın gazeteye bir anlamda çeki düzen vermeye çalıştığı bir dönemde Engels'in de "fikirden yoksun, özensiz yazılmış, tanrıtanımazlık ve komünizmle biraz çeşnilendirilmiş" yığınla yazı yayınlanan "Özgürler" grubuna yakın olabileceğini düşünmesi bu mesafeyi açıklayabilir (s. 140). Ne var ki, Engels ile Marx arasında sıkı bir işbirliğinin temellerinin atılması da pek zaman almadı. Genç Hegelcilerin tarih ve siyaset görüşlerini eleştiren ikili için bu işbirliğinin ilk önemli ürünü 1844 yılında *Kutsal Aile* oldu.

1842'de ailesinin Manchester'daki fabrikasında çalışmak için gönderilmesiyle birlikte Engels İngiltere'deki sınıf hareketini yakından tanımaya başladı ve siyasal iktisadın eleştirisi, çalışmalarında önemli yer tutmaya başladı. Carver, Engels'in 1845'te yayınladığı *İngiltere'de Emekçi Sınıfların Durumu* kitabının İngiltere'deki sanayi devrimini Fransa'daki siyasi devrime bağlayan genel fikirlerini desteklemek üzere yazılmış bir siyasi mücadele metni olduğuna işaret ediyor (s. 186).

Siyasi mücadelesi, Marx ile ilişkisi ve özel yaşamı

Carver, Engels'in siyasi mücadelesinin yanında Marx ile olan kişisel ilişkisini yakından incelerken özel yaşamı için de bir portre çizmeye girişiyor. Aslında bunu yaparken kitabın tarihsel sırasını bozarak gençliğinden yaşlılığına özel yaşamını bir araya getirip kitabın önemli bir bölümünü bu konuya ayırıyor. Kendisi bunu yapma sebebinin sonraki bölümlerde yansıtmak istediği siyasi çalışmalarını, yaşamının içine bunu gerçekten yaşadığı haliyle yerleştirme kaygısı olduğunu belirtiyor (s. 192).

Birçok okuyucu için Engels'in özel yaşamının ilgi çekici olduğu muhakkak. Carver'ın Engels'in özel yaşamını magazin anlayışıyla ele almadığını belirtmekte fayda var. Engels'in en çok bilinen yönlerinden biri olan fabrikatör bir burjuva aileden gelmesi doğal olarak ailesi ile olan ilişkilerini merak konusu haline getiriyor. Carver'ın uzun uzun aktardığı üzere Engels aile işletmesinde çalışarak düzenli elde ettiği gelir ile kendi yaşamını idame ettirirken, Marx ailesinin de geçiminin önemli bir kısmını üstleniyordu. Bu gelir hem kendisinin, hem Marx'ın, hem de mücadele arkadaşlarının siyasi faaliyetlerinin devamı için önem teşkil ediyordu. Ailesiyle hiçbir zaman koparmadığı fakat her daim mesafeli olan ilişkileri de bu gelir kaynağına duydukları ihtiyaç ile büyük ölçüde anlaşılabilir.

Engels'in Marx ile olan ilişkisinde ise onu neredeyse hayatının merkezine alacak kadar bir bağlanmışlık söz konusu olduğunu Carver'ın yazdıklarında görmek

mümkün. Engels 1845 yılından itibaren birlikte yürüttükleri siyasi çalışmalarda Marx'la sıkı bir yoldaşlık ilişkisi kurdu. Siyasi faaliyetlerinin bir parçası olarak bilimsel çalışmalarıyla Marx'a hem malzeme sağladı, hem de ortaklık etti. Onun fikirlerini tanıtmak için elinden geldiğince çabaladı. Doğal olarak Engels'i anlamak için Marx'la olan fikrîsel, siyasal ve dostluk bağını bilmek gerekiyor. Marx'ın Engels'in yaşamı ve düşüncesine olan etkisi Carver'ın kitabı yazma amacında önemli bir yer tuttuğu gibi Carver'ın bu amacına uygun olarak okuyucusuna doyurucu bir sunum yaptığını söylemek gerekiyor.

Yazma uğraşı ve siyasi eylem

Engels için birbirinden kopmaz şekilde bağlı iki önemli uğraş söz konusuydu. Fransız devriminin ve Fransız sosyalistlerinin etkisiyle siyasi eylem felsefesine erken yaşlarda kapılan Engels, bu yaşlarda başladığı yazma uğraşının içinde adım adım komünist bir devrimciye dönüştü. Pek üretken olduğu siyasal yazında diğer sosyalistler ile polemikler ön plana çıkarken siyasi mücadele için bunun yetersiz olduğu Marx ile hemfikir oldukları bir meseleydi.

1845 yılında Marx'la birlikte Alman siyasi göçmenlerinin gevşek bir örgütlenmesi olan Adiller Birliği'nin Londra şubesiyle temas kurdu. Ardından 1846'da Brüksel'de yine Marx'la birlikte bir Komünist Haberleşme Komitesi kurdu. Brüksel ve Paris'te küçük burjuva demokratlarının yanı sıra devrimci işçi çevreleri ile yakın temaslar kuran Engels, tartışma toplantılarına katılıyor ve Marx'la birlikte bu çevreler içindeki diğer sosyalist akımlara karşı bir yandan mücadele verirken diğer yandan kendi amaçlarına uygun şekilde titiz ittifak arayışlarında bulunuyordu. Bu amaçlarına 1847'de Komünist Birlik'i kurmalarıyla ulaştılar. Doğru bir hamleyle örgütün manifestosunu yazma görevini birlikte üstlendiler ve örgütün karışık yapısına rağmen kendi komünist anlayışlarına en yakın şekilde, daha sonra komünizmin el kitabı olacak olan, *Komünist Parti Manifestosu*'nu yazdılar.

Bu yıllarda Carver'ın da sık sık söz ettiği üzere Engels, işçi sınıfının gelişmesine yardım edecek özgür siyasal koşullar yaratma amacıyla radikal reform arayışı içindeki siyasi hareketleri destekleme stratejisine uygun olarak küçük burjuva meşrutiyet taraftarları ve gazeteleriyle önemli ilişkiler kuruyordu. Fakat bu meşrutiyet taraftarları aynı zamanda komünizmi de kendilerine karşı bir tehdit olarak düşünüyordu. Bu da onları devrimlere uzak durmaya, reformlara karşı da tereddüt ve tedirginliğe sürüklüyordu. 25 Şubat 1848'de Paris'te İkinci Cumhuriyet'in ilanının Avrupa çapında büyük etkileri oldu. Engels apar topar devrimci Fransa'ya, Paris'e geçti. Onun Paris'e geçişi devrime katkı verme arzusunun bir işaretiydi ve Carver'ın önemli vurgusuyla Engels devrimin ilerlemesinin yolunun gösteri ve yazılarla kışkırtılmış halk güçlerinin silahlı eyleminden geçtiğini düşünüyordu (s. 267).

1848 devrimleri Avrupa çapına yayılırken Almanya'da Engels'in doğduğu kasaba olan Barmen'in komşusu Elberfeld'de demokratik bir kalkışma yaşandı. Engels de elde silah devrimin hizmetine koştu. Engels gibi genç bir devrimcinin, üstelik şimdiye kadar gazete ve makale yazarı karakteriyle ön plana çıkmış birinin, devrim sırasında elinde silahla devrimciliğe koyulmasının yaşamında son derece önemli bir an olduğu şüphesizdir. Fakat Carver'ın, Engels'in bu silahlı devrim

günlerinde yaşadıklarını ancak kıyasından aktarırken, silahlı olarak devrimi savunmasının onun yaşamına ve düşüncelerine etkilerini incelemeye koyulmaması en hafif tabiriyle üzücü olarak addedilebilir.

Durgunluk yılları ve sonrası

Engels'in büyük bir istek ve beklenti ile parçası olduğu 1848 devrimleri yenildi. Bu yenilgiden sonra Avrupa çapında gericilik canlandı. Komünist Birlik hizipçilik yüzünden hareket edemez hale gelmiş, Engels ve Marx'ın çevresi ile sağlıklı bir şekilde siyasi ilişkiler yürütebilmesi epey zorlaşmış ve üstüne serbest siyasi faaliyet olanakları ve özgür basın buhar olup uçmuştu. Bu şartlar altında 1849 yılında İngiltere'ye geçen Engels bir yandan kendisinin ve Marx'ın ekonomik ihtiyaçları için aile şirketine çalışırken diğer yandan da Marx'la birlikte kuramsal çalışmalara odaklanıyordu. Engels'in yaşamının sonuna kadar sürecektir sürgün dönemi başlamıştı.

Engels, Londra'da Marx'la birlikte içeriği tarihsel ve kuramsal konulardan oluşan ve komünist hareketin proleter kanadının yayın organı olan *Neue Rheinische Zeitung*'u yayınlamaya başladı. Engels bu dergi için ilk siyasi deneyimlerinin ışığında Fransız ve Alman devrimlerini incelediği yazılar hazırlıyordu. Bununla da kalmıyor, Almanya'nın farkında olmadığı devrimci tarihini öne çıkartarak devrimci bir bilincin tekrar hatırlanması ve uyanması için de ünlü yapıtlarından olan *Alman Köylü Savaşı*'nı yine bu dergide yayınlıyordu.

Engels ve Marx'ın doğrudan siyasi hareketten soyutlanmışlıkları bir yönüyle koşulların ürünüken bir yönüyle de geçmişin derslerini çıkarmak ve hareketlerinin kuramsal altyapısını güçlendirmek yönünde bir tercihti. Carver, Engels ve Marx'ın içinde buldukları durumu anlatmak için, bu yıllardaki siyasi soyutlanmışlık durumları hakkında ikili arasındaki mektuplaşmalardan parçalar sunuyor (s. 298-299). Bu parçalar ikilinin Komünist Birlik içindeki göçmen hizipçiliğine kızgınlıklarını ve o gün o hareket içinde doğrudan bir siyasi eylemin içinde bulunmanın nasıl bir israfa yol açacağını düşündüklerini gösteriyor.

Engels siyasal mücadelesi açısından yeni bir strateji belirlemişti. Yamalı bohça gibi farklı grupların bir araya geldiği, iç tartışmalar ve mücadelelerden başını kaldırıp etkili bir siyasi faaliyet yürütemeyen örgütlerin içinde bulunmak yerine şimdi daha uzun vadeli bir planı vardı. Marx'ın incelikle geliştirdiği kuramların, ki kendisinin de bu kuramların geliştirilmesindeki payı büyüktür, yılmaz bir savunucusu olan Engels, gelecekte yükselecek bir sınıf hareketinin ayaklarının yere sağlam basacağı bir kuramsal zemin hazırlıyordu. Bu sayede ileride Marx ile birlikte bu yükselen harekete çok daha güçlü bir şekilde yön verme fırsatına kavuşabilirdi. Böylece harekete doğru bir önderlik inşa etmeleri daha olası hale gelebilirdi. Carver'e göre şimdilik bu strateji ile Engels bir siyasi hareketin önderi olmaktan ziyade uluslararası komünist hareketin farklı seksiyonları ile ilişki halinde olan etkili bir kişi olmayı seçiyordu (s. 301).

Engels bu aşamadan itibaren enerjisinin önemli bir kısmını tarihsel ve diyalektik materyalist yaklaşımını farklı alanlarda uygulamaya ayırdı. Doğa bilimleri üzerine kapsamlı araştırmalar, Marx'ın üzerinde çalışmaya fırsat bulamayacağı birçok konuda eserler üretebilmesine olanak sağladı. Carver bu dönemde Engels'in eskisine

oranla daha yüksek soyutluk düzeylerinde yaptığı çalışmaların sosyalizmi yalnızca uzman kuramcıların kavrayabileceği hale getirdiği eleştirilerine ve bu çalışmaların sosyalistlerin sınıf siyasetinin somut gerçeklerini anlamalarında herhangi bir yardımcı olup olmadığı konusundaki soru işaretlerine de yanıt veriyor. Engels'in "bilimsel" yapıtlarının, maddeci diyalektiği komünist siyasette daha etkili, proleter sosyalizmini de eskisinden daha dikkate alınır hale getirdiğini ve bu sayede sınıf siyaseti ile Marksizmin kapitalizm kavramsallaştırmasına ek bir ilgi duyulmasını sağladığını ileri sürüyor (s. 327).

1864'te Londra'da kurulan Uluslararası İşçi Birliği ya da diğer adıyla Birinci Enternasyonal Marx ve Engels için işçi hareketinde yeniden başlayan kıpırdanmanın emaresiydi. Yoğun bir siyasi faaliyet dönemi başlamıştı. Engels Enternasyonal'in faaliyetlerinde Marx'la birlikte siyasi olarak belirleyici rol üstlenmeye çalışıyordu. 1869'da aile işletmesinden emekli oluşuyla da vaktinin daha büyük kısmını buraya hasretmeye başlamıştı. Fakat Carver, Engels'in hayatının o döneminde Enternasyonal faaliyetlerinin ne kadar yer işgal ettiğine, faaliyet olarak neler yaptığına dair hiçbir şey söylemiyor. Yine Alman Sosyal Demokrat İşçi Partisi ile ilişkileri, Marx'la birlikte o partide verdikleri siyasi mücadeleyi neredeyse hiç incelemiyor. Bunlardan yıllar sonra kurulan İkinci Enternasyonal'de nasıl bir rol üstlendiğini de bu kitaptan anlayabilmek mümkün değil.

Sonuç

Bir çalışmanın başarısı amaçlarını ne ölçüde gerçekleştirdiği ile ölçülebilir ve bununla birlikte bir çalışmada yer verilenler kadar verilmeyenler de önemlidir.

Terrell Carver bu eseri için Engels'in ilk yıllarını dikkatle incelediğini belirtiyor. Ona göre Engels hakkındaki diğer çalışmalar onun gençlik gelişiminin sonraki yaşam uğraşısıyla ilişkisini etkin bir şekilde kurmuyor. Bu açıdan baktığımızda Carver hem Engels'in gelişimini titiz bir şekilde açıklıyor hem de sonraki yıllardaki eylem ve fikirlerinin bu gençlik dönemiyle ilintisini sık sık irdeleyerek başarılı bir iş yapıyor. Carver, Engels'in gençlik dönemiyle yaşamı boyunca amaçladıkları arasında gerçek bir süreklilik olduğunu göstermeye çalışıyor. Onun Marx'ın yanındaki biri olarak değil, Engels olarak, Engels gibi ortaya konması için de bu sürekliliğe dikkat çekilmesi gerektiğini vurguluyor.

Kitabın bizce yumuşak karnı ise Engels'in devrimciliğinin bu kitapta aktarılan haliyle diğer insani yönleri arasında büyük ölçüde kaybolması ve yaşamının son 40 yılının neredeyse sadece bir yazar ve düşünür olarak aktarılması. "Neredeyse" diyoruz çünkü yazar bunun böyle olmadığını ve kısa değinilerle de olsa Engels'in o yıllarda da siyasi bir faaliyet içerisinde olduğunu söylüyor. Kitap içerisinde Engels'in son 40 yılı çok az yer kaplıyor ve Engels'in yaşamı hakkında merak konusu olabilecek çok şey gölgede kalıyor. Evet, bir çalışma her şeyi kapsayamaz ve yazarın amaçları doğrultusunda çalışmanın odağını belirli bir noktada toplaması da anlaşılabilir. Fakat bizce, sözünü ettiğimiz 40 yıldaki birçok önemli noktayı es geçip bu döneme çok az yer ayırmak bu çalışmayı bir ölçüde yanıltıcı kılmış ve zayıflatmıştır. Bahsettiğimiz dönemin kitapta yer alan haliyle okuyucu için Engels'in köşesine çekilip neredeyse sadece kuramsal konularla ilgilendiği, siyasi faaliyetlerle ilişkisinin son derece zayıf kaldığı ve hayatında dikkate değer çok az

gelişmenin olduğu izlenimi yaratabileceğini söylememiz gerekir.

Sonuç olarak bizce Terrell Carver'ın bu eseri Engels'in doğduğu, büyüdüğü şartların ve etkilendiği fikirlerin yaşamına yayılan etkilerini, Engels'i nelerin Engels yaptığını yakından incelemek isteyen okuyucular için yararlanılabilecek bir kitap olmasına rağmen Engels'in "Yaşamı ve Düşüncesi"ni tanıtmak için yeterince doğru ve dengeli bir tablo çizemiyor.

Kitap Tanıtımı

Marksizm ve Sınıflar Dünyada ve Türkiye’de Sınıflar ve Mücadeleleri

*Marksizm ve Sınıflar,
Dünyada ve Türkiye’de sınıflar
ve mücadeleleri*

Hazırlayanlar:
Sungur Savran, Kurtar Tanyılmaz,
E. Ahmet Tonak,
Yordam Kitap

“Bugüne kadarki bütün toplumların tarihi sınıf mücadelelerinin tarihidir.” Marx ile Engels’in kaleme aldığı *Komünist Manifesto*’nun bu ünlü cümlesindeki “bugüne kadarki” ibaresi, bazılarınca “postmodern çağ” olarak niteledikleri döneme kadarki anlamına yorumlanmış olacak ki, özellikle 1990’lı yıllardan, yani Sovyetler Birliği, Çin ve Doğu Avrupa’da kapitalizmin restorasyonunun hızlandığı aşamadan sonra sınıf politikasının yerini “kimlik politikası”nın aldığı solda yaygın bir görüş haline geldi.

Ama öte yandan, tam da aynı dönemde, burjuvazi neoliberalizm adı altında işçi sınıfına karşı kapitalizmin tarihinde görülün belki de en uzun taarruzu yapıyordu. Durumun tuhaflığı dikkat çekiciydi: Burjuvazi işçi sınıfına saldırmıyordu, yani sınıf mücadelesi veriyordu. Aydınlar (sol aydınlar!) ise işçi sınıfına dönmüş, sınıf mücadelesinin önemsiz ya da demode olduğunu telkin ediyorlardı. Bu kitapta yazıları yayınlanmakta olan yazarlar, kendilerini solda yaygın olan bu modadan uzun zamandır ayırmış insanlar. Uzun yıllardır çalışmalarında sınıf kategorisine merkezi bir yer vermiş, gerek dünya çapında, gerekse Türkiye’de toplumun gelişmesini sınıf mücadeleleri temelinde kavramayı kendilerine pusula edinmiş araştırmacılar. Burada, bu konulardaki yazılarını bir araya getiriyorlar.

Yazıların konuları geniş bir yelpazeye yayılıyor. Marksizmde sınıfların teorik statüsü, günümüzde sınıfların ortadan kalkıp kalkmadığı, sınıf mücadelelerinde merkezi bir rol taşıyan sendikalar, Türkiye’de sınıfların yapısı, köylülükten Gezi’ye sınıf mücadeleleri bunların bazıları.

Bütün bu yazıları birbirine bağlayan çizgi ise sınıflı toplumlarda yaşanan adaletsizlik ve yabancılaşma konusunda ortak bir anlayışı paylaşmaları, Türkiye’de ve dünyada sınıf tahakkümüne son vererek sınıfsız bir toplum yaratmanın yüce bir hedef olduğuna inanmaları. (Kapak yazısından)

